

Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula

Vladislava Marciánová

ŠMELOVÁ, E., PETROVÁ, A., SOURALOVÁ, E. a kol. (2012). *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN978-80-244-3345-5.

Problematika školní zralosti se v současnosti stává opět velmi aktuální. V posledních několika desetiletích nebyla v ČR uceleně a systematicky řešena.

Význam publikace spočívá jednak v přehledném a komplexním vhledu do problematiky připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky a také v závěrech rozsáhlého výzkumu (studie projektu GAČR č. 406/09/0206) zohledňujícího současné potřeby primárního a preprimárního vzdělávání v kontextu současného kurikula.

Kolektivní monografii tvoří dvě části. První, teoretická část představuje teoretická východiska problematiky školní připravenosti. Tato část je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola popisuje vývoj předškolního kurikula a požadavků pro zahájení povinné školní docházky v ČR. Historický vhlad se soustředí především na výstupy jako požadavky pro zahájení školní docházky od roku 1945 do roku 2012. Další kapitola je zaměřena na děti se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integraci v podmínkách běžné mateřské školy. Zde autorky předkládají stručný historický exkurz problematiky jedinců se speciálními potřebami a předkládají současné pojetí inkluzivního vzdělávání, včetně praktického základního terminologického vymezení. Následující kapitoly teoretické části jsou zaměřeny na psychologickou problematiku školní zralosti.

Autorky detailně popisují vývoj dítěte předškolního věku v oblasti tělesné, motorické, kognitivní, emocionální a sociální. Podkapitola Hra rozebírá významný socializační činitel předškolního vývoje. Kapitola čtvrtá, Vstup do školy, charakterizuje tuto radikální

a náročnou životní změnu života dítěte. Je zdůrazněna potřeba komplexního chápání odolnosti vůči školní zátěži. Je definován pojem školní zralost, který je následně rozčleněn do základních oblastí – tělesné, kognitivní, emocionální, motivační a sociální. V souvislosti se zdůrazněnou potřebou kvalitní připravenosti dětí ke školní docházce je zde podpořeno stanovení povinného zařazení dítěte do preprimárního vzdělávání rok před zahájením školní docházky.

Následující kapitola představuje psychologickou charakteristiku dítěte mladšího školního věku. Je koncipována podobně jako kapitola třetí (Psychologická charakteristika dítěte předškolního věku), s důrazem na srovnání obou vývojových období. Kapitola Výtvarný projev v dětském věku deskribuje jeho vývojová stádia a poukazuje na možný význam a využití dětské kresby. Autorky zároveň varují před radikálními a spekulativními závěry z kreseb dětí a doporučují ponechat interpretaci této pomocné diagnostické metody zkušenému odborníkovi.

Druhá část publikace popisuje připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu výzkumu realizovaného v rámci projektu GAČR č. 406/09/0206 v letech 2009–2012.

První kapitola informuje o výzkumném záměru a popisuje čtyři etapy výzkumného šetření. Jsou zde definovány a detailně rozebrány použité výzkumné metody. Výzkumný vzorek tvořilo 931 dětí z ČR a 448 dětí z vybraných evropských zemí (Slovinska, Slovenské republiky a Polska). Ve speciální výzkumné části jsou formulovány hypotézy v souvislosti s působením proměnných, jako jsou pohlaví dětí, úroveň vzdělání rodičů, odklad školní docházky, laterální preference, sourozenecké konstelace, bydliště. Celkem je formulováno 31 hypotéz. Významným dílčím cílem výzkumu bylo srovnání vzorků dětí z některých zemí EU. Autorky upozorňují na náročnost této části výzkumu (podstatně omezenější vzorek dětí, nebylo možné využít všechny nezávislé proměnné vzhledem k jejich velmi nevyrovnanému zastoupení).

Tělesná konstituce dětí (s možností nalezení souvislostí mezi tělesným a psychickým vývojem, které autorky neopomíjí) byla vzhledem k organizační složitosti posuzována orientačně, tato část výzkumného plánu a závěrů je považována jako orientační předvýzkum.

Významnou částí publikace je detailní diskuze. Výsledky provedeného výzkumu jsou diskutovány s využitím aktuálních publikací v oblasti školní připravenosti. Autorky zároveň zařazují srovnání výsledků s některými studii dané problematiky.

Vybrané aspekty výzkumu včetně svých výsledků jsou zařazeny do pedagogického kontextu v následující kapitole, kterou autorky vymezují důležité pojítka mezi teoretickou a výzkumnou částí. Přehledně jsou znázorněny dílčí kompetence (dle RVP PV 2004), nechybí pojetí různých klasifikací kompetencí. S reflexí teoretické části jsou propracovány jednotlivé komponenty školní zralosti. V této kapitole je komparována teorie s praxí graficky zvýrazněnými schémata „Co ukazuje výzkum“ (tab. 30–54). Jsou prezentovány a diskutovány výsledky stěžejních oblastí, mezi které patří Předškolní vzdělávání a jeho

vliv na zaškolení dítěte, Motivace a intelektový vývoj dítěte, Hra – základní činnost dítěte předškolního věku, Kognitivní a percepční zralost, Jemná motorika, grafomotorika a vizuomotorika, Poruchy učení a Soustředěnost, samostatnost a emoce.

V Závěru je shrnut aktuální systém kurikulárních dokumentů a kurikulární reformy předškolního vzdělávání. Je vytyčen cíl samotného předškolního vzdělávání. Důraz je kladen na chápání předškolního vzdělávání jako doplnění výchovy rodinné. Předškolní období je charakterizováno jako období, v němž jsou vytvářeny základy klíčových kompetencí, jejichž význam je v závěru publikace taktéž definován.

Autorky se vyjadřují rovněž k současné kritice odkladů povinné školní docházky, přičemž se na základě výsledků výzkumu příklání k přínosu těchto odkladů, za dodržení podmínky multidisciplinárního přístupu.

Monografie má 312 stran, obsahuje anglické resumé, 4 obrázky. Výzkumná část obsahuje 54 tabulek. Součástí publikace je 10 příloh, všechny vztaheny k výzkumné části.

Členění teoretické části textu je přehledné, zahrnuje všechna obsáhlá hlediska problematiky připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky v logické návaznosti. Výzkumná část obsahuje všechny náležitosti náročného výzkumu, jehož závěry poskytují cenné poznatky včetně inspirujících námětů.

Domnívám se, že recenzovaná monografie je odborně erudovanou, vědecky kvalitní, ale i prakticky využitelnou, čtivou a zajímavou publikací, která motivuje ke svému využití jak odbornou veřejnost (učitele mateřských, základních škol, psychology), tak i studenty pedagogických a psychologických fakult.

Kontakt na autorku:

Mgr. Vladislava Marcjánová
Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, DSP Pedagogika
Dětské centrum Ostrůvek v Olomouci, p. o.
vladkamarcianova@centrum.cz